

УДК 351/354:656

DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2024.3.9>

Маматова Тетяна Валеріївна,

доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування
Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»
ORCID ID: 0000-0001-9022-2130

Красюк Назар Сергійович,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Навчально-наукового інституту державного
Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»
ORCID ID: 0009-0001-9828-8350

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УКРАЇНІ: НОРМАТИВНЕ ПІДГРУНТЯ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

ENSURING THE TRANSPORT AND LOGISTICS INFRASTRUCTURE'S RESILIENCE IN UKRAINE: REGULATORY FRAMEWORK, CHALLENGES AND PROSPECTS

У статті акцентовано на тому, що пріоритети розвитку вітчизняної транспортно-логістичної інфраструктури визначено низкою стратегічних документів національного рівня, зокрема, Національною транспортною стратегією України на період до 2030 року, зобов'язаннями щодо забезпечення дотримання Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, Державною стратегією регіонального розвитку на 2021-2027 роки, Національною економічною стратегією на період до 2023 року. Подальший розвиток нормативного забезпечення і визначення стратегічних пріоритетів у сфері відбуваються в умовах повномасштабного вторгнення рф, руйнівних впливів бойових дій і терористичних загроз, що обумовлює початок нового етапу формування національної системи забезпечення стійкості та подальшого сталого розвитку транспортно-логістичної інфраструктури в Україні. Запропоновано визначити три етапи періодизації: стратегування у сфері розвитку транспортно-логістичної інфраструктури в Україні з урахуванням зобов'язань забезпечувати дотримання участі Цілей сталого розвитку на національному та регіональному рівнях (2018-2019); пріоритезація розвитку транспортно-логістичної інфраструктури на загально національному рівні (2020-2021); ініціативи щодо забезпечення стійкості, повоєнного відновлення та подальшого сталого розвитку транспортно-логістичної інфраструктури на національному, регіональному та місцевому рівнях (2022 р.- н.ч.). Серед перспективних напрямків подальших досліджень пріоритетними вважаємо: комплексний аналіз стану наукового опрацювання проблеми забезпечення стійкості інфраструктури територій і громад як складової їх сталого розвитку; процесне моделювання системи забезпечення стійкості транспортно-логістичної інфраструктури територіальних громад в Україні; розроблення механізмів адаптування настанов міжнародних організацій та усталених практик щодо забезпечення стійкості транспортно-логістичної інфраструктури територій і громад до умов їх реалізації в Україні.

Ключові слова: публічне управління, стійкість, транспортно-логістична інфраструктура, пріоритети розвитку, нормативне регулювання, сталий розвиток, періодизація.

The paper emphasises that the priorities for the development of the national transport and logistics infrastructure are defined by a number of strategic documents at the national level, in particular, the National Transport Strategy of Ukraine for the period up to 2030, commitments to ensure compliance with the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period up to 2030, the State Strategy for Regional Development for 2021-2027, and the National Economic Strategy for the period up to 2023. The further development of regulatory support and setting of strategic priorities in the sector are taking place in the context of the full-scale invasion of russia, the destructive effects of hostilities and terrorist threats, which determines the beginning of a new stage in the formation of a national system for ensuring the resilience and further sustainable development of transport and logistics infrastructure in Ukraine. Three stages of periodisation are proposed to be defined: strategizing in the field of development of transport and logistics infrastructure in Ukraine, taking into account the obligations to ensure compliance with the participation of the Sustainable Development Goals at the national and regional levels (2018-2019); prioritisation of development of transport and logistics infrastructure at the national level (2020-2021); initiatives to ensure sustainability, post-

war recovery and further sustainable development of transport and logistics infrastructure at the national, regional and local levels Among the promising areas for further research, we consider the following to be priorities: a comprehensive analysis of the state of scientific research on the problem of ensuring the sustainability of the infrastructure of territories and communities as a component of their sustainable development; process modelling of the system of ensuring the sustainability of the transport and logistics infrastructure of territorial communities in Ukraine; development of mechanisms for adapting the guidelines of international organisations and established practices to ensure the sustainability of the transport and logistics infrastructure of territories and communities to the conditions of their implementation.

Key words: *public administration, resilience, transport and logistics infrastructure, development priorities, regulatory framework, sustainable development, periodisation.*

Постановка проблеми. Створення безпечних та стійких логістичних систем наразі є ключовим напрямком досліджень в економічних та технічних науках. Розвиток концепції стійких ланцюгів поставок (concept of resilient supply chains) спостерігається з початку 21-го століття [1]. Це підтверджують численні огляди літератури, які періодично з'являються у виданнях, присвячених дослідженням виробництва, логістики, технологій та менеджменту. Формування та розвиток транспортно-логістичних систем виступає індикатором рівня розвитку національного господарства за рахунок стійкості та адаптації до всіх змін, при цьому формуючи конкурентоспроможність своєї економічної системи, що значною мірою впливає на економічну ефективність діяльності об'єктів господарювання, економічною незалежністю, стабільністю та безпекою суспільства [2]. В умовах війни спроможність транспортно-логістичних систем набуває критичної ваги, адже саме завдяки ним здійснюється постачання ресурсів до військових формувань, забезпечується евакуація, підтримується життєздатність економіки країни та перевезення вантажів через національні кордони. Зазначене викликало об'єктивну необхідність термінової перебудови логістичних систем, формування нових ланцюгів доставки вантажів, зміни напрямків торговельних потоків через блокаду українських морських портів та часткову втрату залізничної та автомобільної мережі [3]. За цих умов актуалізується завдання забезпечення процесів стійкості транспортно-логістичної інфраструктури на всіх рівнях публічного управління в Україні, зокрема, на рівні територіальних громад, в умовах правового режиму воєнного стану та в повоєнний період, а також формування, перегляду та реалізації відповідних політик і громадських ініціатив.

Огляд попередніх досліджень і публікацій. Комплекс аспектів забезпечення стійкості соціально-економічних систем, зокрема територіальної громади, залишається у фокусі уваги дослідників різних країн вже багато років, зокрема, у роботах Kirmayer L., Sedhev M., Whitley R.,

Dandeneau S. & Isaac C. (2009), Lyon C. (2014), Maclean K., Cuthill M. & Ross H. (2014), Ross H., Berkes F. (2014), Vaneeckhaute L. E., Vanwing T., Jacquet W., Abelshausen B. & Meurs P. (2017), Cavaye J. & Ross H. (2019), Haggard R., Cafer A. & Green J. (2019), Thompson D. & Barrera S. L. (2019), Koliou M., van de Lindt J. W., Therese P. McAllister, Ellingwood B. R., Dillard M. & Cutler H. (2020), Auckland S. & Kilpatrick S. (2021), Korosteleva E. & Petrova I. (2022), Slingerland G., Edua-Mensah E., van Gils M., Kleinhans R. & Brazier F. (2022). Окремий внесок у методологію і практику забезпечення резильєнтності територіальних громад зроблено Європейською комісією (спеціалізовані настанови) та експертною спільнотою Міжнародної організації зі стандартизації (комплекс міжнародних стандартів ISO серії 37100 «Сталі міста і громади» / «Sustainable cities and communities».

Проблемам розвитку транспортної інфраструктури, зокрема логістичної, приділяють увагу як закордонні і вітчизняні дослідники, більшість з яких спираються на позитивний досвід зарубіжних країн. Серед українських науковців можемо визначити роботи С. Боняра і Я. Корнійко (2012), В. Лифаря (2012), Л. Ярошенко (2016), Н. Каличевої (2017) [2], С. Машканцевої (2019), М. Харченка (2020). З початком повномасштабного вторгнення РФ і виникненням численних викликів збереження цілісності та життєздатності логістичних систем актуалізувалися відповідні наукові дослідження, результати яких висвітлено у роботах, Н. Гринів та А. Равліковської [3], Л. Малюти, В. Рудана та К. Балушевського [4], С. Смерічевської, Ю. Штик та О. Стріжова [5]. Однак, питання забезпечення стійкості транспортно-логістичної інфраструктури в Україні не були предметом окремого дослідження.

Мета статті – схарактеризувати нормативне підґрунтя, виклики та перспективи забезпечення стійкості транспортно-логістичної інфраструктури в Україні.

Виклад основного матеріалу. У 2018 році Кабінетом Міністрів України схвалено Національну транспортну стратегію України на період до

2030 року, метою якої є «створення інтегрованого до світової транспортної мережі безпечно функціонуючого та ефективного транспортного комплексу України, задоволення потреб населення у перевезеннях та покращення умов ведення бізнесу для забезпечення конкурентоспроможності та ефективності національної економіки» [6]. Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722 [7] встановлено зобов'язання забезпечувати дотримання Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року. Так, Ціль 9 «Промисловість, інновації та інфраструктура», передбачає завдання 9.3 «Забезпечити доступність дорожньо-транспортної інфраструктури, яка базується на використанні інноваційних технологій, зокрема через розширення форм участі держави у різних інфраструктурних проєктах» [8, с. 70], а рекомендації щодо досягнення Цілі 11 «Сталий розвиток міст і громад» передбачають «розвиток надійної, безпечної та зручної транспортної та іншої інфраструктури (з дотриманням принципів універсального дизайну, тобто для осіб з обмеженими можливостями, жінок з дітьми, людей похилого віку тощо)» [8, с. 89].

У межах Стратегічної цілі I «Формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах» Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки [9] виокремлено оперативні цілі 2 «Збереження навколишнього природного середовища та сталого використання природних ресурсів, посилення можливостей розвитку територій, які потребують державної підтримки (макро- та мікрорівень)» та 4 «Розвиток інфраструктури та цифрова трансформація регіонів», що містять низку напрямів і завдань, які стосуються забезпечення стійкості транспортно-логістичної інфраструктури, зокрема: завдання 15 «Відновлення та розбудова територій, структурна перебудова економік регіонів, що постраждали внаслідок збройної агресії російської федерації проти України; напрям «Розвиток транспортної інфраструктури».

У 2021 році затверджено Національну економічну стратегію на період до 2023 року, у якій визначено окремий напрям 13 «Транспорт та інфраструктура» [10]. Стратегічним курсом розвитку транспорту та транспортної інфраструктури було визначено стратегічні цілі, зокрема ціль 1 «Забезпечення потреби української економіки за рахунок розвиненого і модернізованого транспорту» та ціль 4 «Реалізація транспортного потенціалу України».

Повномасштабне вторгнення РФ у лютому 2022 року та подальші роки руйнівного впливу

бойових дій та численних терористичних актів призвели до втрат як об'єктів транспортної і логістичної інфраструктури так і до втрат тисяч одиниць різноманітної техніки, яка входить до складу транспортно-логістичних систем. Дослідники відзначають, що найбільш значущими руйнуваннями в інфраструктурі, як в абсолютному, так і за вартістю, стали об'єкти дорожньої інфраструктури. Зазначене пояснюється тим, що саме вони є постійним об'єктом артилерійських і ракетних атак, а також через активний рух військової техніки. Зокрема, станом на 2023 рік «за приблизними оцінками, загальні збитки у транспортній інфраструктурі України становлять 36,2 млрд дол США» [5].

У межах реалізації стратегічних ініціатив Національної ради з відновлення України від наслідків війни робочою групою з відновлення та розбудови інфраструктури розроблено аналітичний документ із пропозиціями до Плану відновлення України [11], що розділений за сферами, кожна з яких має свій перелік завдань, а план у цілому має забезпечити гармонізацію нормативно-правових актів та організаційної діяльності транспортної галузі України з країнами ЄС для задоволення потреб населення у перевезеннях та забезпечення розвитку економіки країни шляхом зміни підходів до формування транспортно-логістичних рішень та розвитку сучасної транспортної інфраструктури відповідно до стандартів ЄС.

Щодо стану реалізації програмних документів експерти робочої групи з відновлення та розбудови інфраструктури зазначають, що виконання планових обсягів робіт на 2022 рік за Державною цільовою економічною програмою розвитку автомобільних доріг загального користування державного значення на 2018-2022 роки було призупинено внаслідок воєнних дій, при цьому різного ступеню руйнувань зазнали ділянки доріг та їх складові, які вже були збудовані або відремонтовані в рамках реалізації зазначеної програми [11].

За результатами встановлення хронології описаних вище подій у контексті окресленої проблематики попередньо визначено такі етапи періодизації формування національної системи забезпечення стійкості та подальшого сталого розвитку транспортно-логістичної інфраструктури в Україні (табл.).

Разом з тим маємо зазначити, що система перебуває у стані формування і не спроможна «проактивно» реагувати на наявні виклики, серед яких експерти визначають, зокрема, такі: обмежена логістична доступність значного обсягу території країни; обмеження на польоти цивільної авіа-

Періодизація формування національної системи забезпечення стійкості та подальшого сталого розвитку транспортно-логістичної інфраструктури в Україні

Етап	Період	Зміст
I	2018-2019	Стратегування у сфері розвитку транспортно-логістичної інфраструктури в Україні з урахуванням зобов'язань забезпечувати дотримання участі Цілей сталого розвитку на національному та регіональному рівнях;
II	2020-2021	Пріоритезація розвитку транспортно-логістичної інфраструктури на загальнонаціональному рівні
III	2022- н.ч.	Ініціативи щодо забезпечення стійкості, повоєнного відновлення та подальшого сталого розвитку транспортно-логістичної інфраструктури на національному, регіональному та місцевому рівнях

Джерело: розроблено автором (Н. Красюк).

ції; руйнування інфраструктури залізниці та автомобільних шляхів; окупація і блокування портів на Чорному і Азовському морях [4]. Зазначені виклики разом із реалізацією песимістичного сценарію «Затягування війни з РФ та веденням війни на виснаження» потребують вироблення національної стратегії забезпечення стійкості та подальшого розвитку транспортно-логістичної мережі із пріоритезацією безпеки перевезень, збільшення обсягів міжнародних перевезень задля збільшення експорту й стимулювання економічного відновлення.

Таким чином, наявним є протиріччя між нагальною потребою забезпечення процесів стійкості транспортно-логістичної інфраструктури територіальних громад в Україні в умовах правового режиму воєнного стану та в повоєнний період, формування, перегляду та реалізації відповідних політик і громадських ініціатив, і недостатністю концептуального та методичного забезпечення цих процесів. Для розв'язання зазначеного протиріччя у межах реалізації наукового дослідження процесів забезпечення стійкості транспортно-логістичної інфраструктури територіальних громад в Україні, необхідно вирішення комплексу наукових завдань, а саме:

- здійснити комплексний аналіз стану наукового опрацювання проблеми забезпечення стійкості інфраструктури територій і громад як складової їх сталого розвитку;
- вивчити особливості публічного управління процесами забезпечення стійкості транспортно-логістичної інфраструктури територіальних громад в Україні у воєнний та повоєнний період;
- здійснити процесне моделювання системи забезпечення стійкості транспортно-логістичної інфраструктури територіальних громад в Україні;
- запропонувати механізми адаптування настанов міжнародних організацій та усталених практик щодо забезпечення стійкості транспортно-логістичної інфраструктури територій і громад до умов їх реалізації в Україні;

- запропонувати підхід до оцінювання зрілості органів місцевого самоврядування у сфері забезпечення стійкості транспортно-логістичної інфраструктури територіальних громад в Україні у повоєнний період;

- розробити рекомендації для органів публічного управління щодо розвитку професійної компетентності у сфері забезпечення стійкості транспортно-логістичної інфраструктури територіальних громад.

Висновки та напрями подальших досліджень. 1. Пріоритети розвитку вітчизняної транспортно-логістичної інфраструктури визначено низкою стратегічних документів національного рівня, зокрема, Національною транспортною стратегією України на період до 2030 року, зобов'язаннями щодо забезпечення дотримання Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Ціль 9 «Промисловість, інновації та інфраструктура» та Ціль 11 «Сталий розвиток міст і громад»), оперативною ціллю І.4 «Розвиток інфраструктури та цифрова трансформація регіонів» Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, Національною економічною стратегією на період до 2023 року, у якій визначено окремий напрям 13 «Транспорт та інфраструктура» і стратегічну ціль 4 «Реалізація транспортного потенціалу України» (Т. Маматова).

2. Подальший розвиток нормативного забезпечення і визначення стратегічних пріоритетів у сфері відбувалися в умовах повномасштабного вторгнення РФ, руйнівних впливів бойових дій і терористичних загроз, що обумовлює початок нового етапу формування національної системи забезпечення стійкості та подальшого сталого розвитку транспортно-логістичної інфраструктури в Україні. Загалом можна визначити три етапи періодизації: стратегування у сфері розвитку транспортно-логістичної інфраструктури в Україні з урахуванням зобов'язань забезпечувати дотримання участі Цілей сталого розвитку на націо-

нальному та регіональному рівнях (I, 2018-2019); пріоритезація розвитку транспортно-логістичної інфраструктури на загально національному рівні (II, 2020-2021); ініціативи щодо забезпечення стійкості, повоєнного відновлення та подальшого сталого розвитку транспортно-логістичної інфраструктури на національному, регіональному та місцевому рівнях (III, 2022 р.- н.ч.) (Н. Красюк).

3. Національна система забезпечення стійкості транспортно-логістичної інфраструктури перебуває у стані формування і не спроможна «проактивно» реагувати на наявні виклики, серед яких експерти визначають, зокрема, такі: обмежена логістична доступність значного обсягу території країни; обмеження на польоти цивільної авіації; руйнування інфраструктури

залізниці та автомобільних шляхів; окупація і блокування портів на Чорному і Азовському морях (Т. Маматова).

4. Серед перспективних напрямків подальших досліджень пріоритетними вважаємо: комплексний аналіз стану наукового опрацювання проблеми забезпечення стійкості інфраструктури територій і громад як складової їх сталого розвитку; процесне моделювання системи забезпечення стійкості транспортно-логістичної інфраструктури територіальних громад в Україні; розроблення механізмів адаптування настанов міжнародних організацій та усталених практик щодо забезпечення стійкості транспортно-логістичної інфраструктури територій і громад до умов їх реалізації в Україні (Н. Красюк).

REFERENCES:

1. Tubis, A., Kopustinskas, V., & Simola, K. (2022). *Creating Safe and Resilient Logistic Systems: Proceedings of the 59th ESReDA Seminar*. EUR 31120 EN. Luxembourg: Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2760/056276>.
2. Kalycheva, N. Ye. (2017). Rol transportno-lohistrychnykh system u zabezpechenni stiikoho rozvytku ekonomiky [The role of transport and logistics systems in ensuring sustainable economic development]. *Bulletin of Transport and Industry Economics*, (58), 103-109. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2017_58_14 [in Ukrainian].
3. Hryniv, N. T., & Ravlikovska, A. A. (2022). Perebudova lohistyky v umovakh voiennoho stanu v Ukraini [Restructuring logistics under martial law in Ukraine]. *Academic Visions*, (13). <https://doi.org/10.5281/zenodo.7411975> [in Ukrainian].
4. Maliuta, L., Rudan, V., & Balushevskiy, K. (2023). Problems and perspectives of the development of transport logistics in Ukraine under the conditions of marital state. *Economic analysis*, (33), 153-164. <https://doi.org/10.35774/econa2023.03.153> [in Ukrainian].
5. Smerichevska, S., Shtyk, Y., & Strizhov, O. (2023). Analysis of the state and development trends of the transport infrastructure of Ukraine. *Digital Economy and Economic Security*, (9), 56-62. <https://doi.org/10.32782/dees.9-10> [in Ukrainian].
6. Pro skhvalennia Natsionalnoi transportnoi stratehii Ukrainy na period do 2030 roku : Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy № 430-p [On approval of the National Transport Strategy of Ukraine for the period up to 2030: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 430-p] (2018, 30 May) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-%D1%80#n13> [in Ukrainian].
7. Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku : Ukaz Prezydent Ukrainy [On the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period up to 2030 : Decree of the President of Ukraine № 722] (2019, 30 September). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> [in Ukrainian].
8. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2017). Tsili staloho rozvytku: Ukraina : Natsionalna dopovid [Sustainable Development Goals: Ukraine : National report] <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/natsionalna-dopovid-csr-Ukrainy.pdf> [in Ukrainian].
9. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na 2021 – 2027 roky : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 695 [On approval of the State Strategy for Regional Development for 2021-2027 : Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 695] (2020, 05 August). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
10. Pro zatverdzhennia Natsionalnoi ekonomichnoi stratehii na period do 2023 roku : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 179 [On approval of the National Economic Strategy for the period up to 2023 : Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 179] (2021, 03 March). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
11. National Council for the Restoration of Ukraine from the Consequences of War. (2022, July). Proekt Planu vidnovlennia Ukrainy. Materialy robochoi hrupy «Vidnovlennia ta rozbudova infrastruktury» [Draft Recovery Plan for Ukraine. Materials of the working group “Restoration and development of infrastructure”] <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/restoration-and-development-of-infrastructure.pdf> [in Ukrainian].